

Internationaliserings- strategieën in het hoger onderwijs

Beleid van nu en aanbevelingen
voor de toekomst

Suzan Kommers
Lynette Peeters
Gabriela van Staden
Adinda van Gaalen

1 juli 2021

Samenvatting

De afgelopen 1,5 jaar is internationalisering flink op z'n kop gezet. Door de COVID-19-crisis lag studentenmobiliteit vrijwel stil en hebben online onderwijs en virtuele uitwisselingsprogramma's een impuls gekregen. Daarnaast is het belang van internationale samenwerking voor het oplossen van toekomstige uitdagingen duidelijker dan ooit. Hoe wordt internationalisering in huidig instellingsbeleid besproken en wat betekent dit voor internationaliseringsbeleid na corona?

Voor dit rapport hebben we een studie gedaan naar het huidige internationaliseringsbeleid van Nederlandse hogeronderwijsinstellingen. Door te beschrijven hoe instellingen op dit moment internationaliseringsbeleid vormgeven hopen we universiteiten en hogescholen ondersteuning en inspiratie te bieden voor het internationaliseringsbeleid van de toekomst.

Hoofdbevindingen – Huidig internationaliseringsbeleid

In de resultaten van deze studie geven we een overzicht van hoe internationalisering momenteel in beleidsstukken wordt besproken op de volgende onderdelen:

- **Internationaliseringsdoelen:** Er is veel aandacht voor het bevorderen van onderwijskwaliteit en internationale competentieontwikkeling bij studenten. Internationalisering wordt nog weinig beschreven in termen van bijdrage van internationalisering aan de Sustainable Development Goals.
- **Activiteiten:** Internationaliseringsactiviteiten die in de beleidsplannen worden genoemd, hebben zowel betrekking op fysieke studentenmobiliteit als op activiteiten op de thuiscampus. Ook is er aandacht voor internationalisering van medewerkers met als doel de onderwijskwaliteit en inclusie te bevorderen. Er is nog weinig aandacht voor activiteiten die internationale en interculturele diversiteit dicht bij huis benutten.
- **Randvoorwaarden:** Bij veel hogeronderwijsinstellingen leeft het besef dat, wil internationalisering slagen, deze in de hele organisatiestructuur moet worden ingebed. Daarnaast hebben onderwijsinstellingen oog voor het belang van partnerschappen en is er veel aandacht voor meertaligheid als voorwaarde voor inclusie en kwaliteit.
- **Onbedoelde effecten:** Instellingen beschrijven hoe ze, onder andere met internationalisering, een positieve bijdrage willen leveren aan duurzaamheid en inclusie. Extra opvallend is daarom dat er op dit moment weinig aandacht wordt besteed aan de mogelijk negatieve impact die internationalisering kan hebben op inclusie maar ook op duurzaamheid.

Aanbevelingen – Internationaliseringsbeleid van de toekomst

Op basis van de resultaten van deze studie doen we suggesties voor hoe instellingen hun internationaliseringsbeleid kunnen doorontwikkelen. In het kort bevelen we beleidsmakers aan om:

1. Internationalisering te integreren in de missie van hun instelling;
2. De schijnbare tegenstelling tussen internationalisering en inclusie te overstijgen;
3. Diversiteit dicht bij huis te benutten om de ontwikkeling van internationale competenties te bevorderen.

In de discussie van dit rapport doen we concrete aanbevelingen over hoe instellingen invulling kunnen geven aan deze punten.

Summary in English

In the past year and a half, internationalisation has been turned upside down. The COVID-19 crisis has virtually paralyzed student mobility and boosted online education and virtual exchange programs. In addition, the importance of international cooperation in solving global challenges is more apparent than ever. How is internationalization discussed in current institutional policy and what does this mean for internationalization policy after Corona?

In this report we conduct a study into internationalisation policy at Dutch higher education institutions. By providing an overview of how institutions currently shape internationalization policy, we hope to offer universities and universities of applied science, support and inspiration for future internationalisation policy.

Main findings – Current internationalisation policy

The results of this study shed light on how internationalisation is currently discussed in higher education policy in the following areas:

- **Internationalization goals:** Much attention is paid to educational quality and the development of international competencies with students. There are few descriptions of internationalisation in terms of its contribution to the Sustainable Development Goals.
- **Activities:** Internationalisation activities mentioned in policy plans relate to both physical student mobility and activities on the home campus. The internationalisation of employees is also discussed, with promoting educational quality and inclusion as its main goals. Little attention is paid to activities that harness international and intercultural diversity close to home.
- **Preconditions:** Many HEIs realize that if internationalisation is to be successful, it must be embedded in the entire organizational structure. In addition, educational institutions recognize the importance of partnerships and pay much attention to multilingualism as a precondition for inclusion and educational quality.
- **Unintended consequences:** Institutions describe how they want to make a positive contribution to sustainability and inclusion through internationalisation. It is therefore striking that little attention is paid to the potential negative impact that internationalisation can have on inclusion and educational opportunities. Moreover, there is little mention of the negative effect of internationalisation on climate change.

Recommendations – Internationalisation policy of the future

Based on the results of this study, we make suggestions for how institutions can further develop their internationalisation policy going forward. In summary, we recommend that policymakers:

1. Integrate internationalisation into the mission;
2. Overcome the apparent contradiction between internationalisation and inclusion;
3. Capitalise on diversity close to home in order to promote the development of intercultural competences.

In the discussion part of this report, we make concrete recommendations for how institutions can implement the above.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	2
Hoofdbevindingen – Huidig internationaliseringsbeleid	2
Aanbevelingen – Internationaliseringsbeleid van de toekomst	3
SUMMARY IN ENGLISH	4
Main findings – Current internationalisation policy	4
Recommendations – Internationalisation policy of the future	5
A. INLEIDING	7
Doel van dit rapport	8
Onderzoeksvragen	9
Politieke en beleidscontext	9
B. PROCEDURE	10
Analyse	11
MINT-kader	11
Het People, Planet, Prosperity-kader	12
C. RESULTATEN	13
Gebuurde beleidsplannen	14
Internationaliseringsdoelen	14
Belangrijkste doelen: Internationale en interculturele competenties en onderwijskwaliteit	15
Minst genoemd: Continuïteit bewaken en bijdrage aan SDG's	15
Verschil wo en hbo	16
Internationaliseringsactiviteiten	17
Naar het buitenland maar ook at home	17
Internationalisering van medewerkers: onderwijskwaliteit en inclusie	18
Nog weinig aandacht voor internationale diversiteit dicht bij huis	18
Randvoorwaarden	19
Internationalisering staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van de gehele organisatie	19
“Consortia are here to stay”	19
Meertaligheid: voorwaarde voor inclusie en kwaliteit	20
Bevordering taalvaardigheden voor docenten en studenten	21
Onbedoelde effecten	21
Inclusie en duurzaamheid vooral positief benaderd	22
Milieubelasting	22
Bedreigingen voor inclusieve campuscultuur	22
D. DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN	24
Integreer internationalisering in de missie	25
Overstijg de schijnbare tegenstelling tussen internationalisering en inclusie	26
Benut de diversiteit dicht bij huis	27
E. LITERATUURLIJST	29

A. Inleiding

Met huidige ontwikkelingen als de coronapandemie en de klimaatcrisis veranderen de context en praktische uitvoering van internationalisering razendsnel. Daarbij is internationalisering constant onderhevig aan het debat over de meerwaarde voor studenten, de hogeronderwijsinstellingen en de maatschappij. Instellingen staan voor de vraag hoe internationalisering te integreren in hun instellingsbeleid. Om in de toekomst internationaliseringsbeleid te ontwikkelen, is er kennis nodig van het huidige internationaliseringsbeleid.

Nederlandse hogeronderwijsinstellingen benutten vrijwel allemaal mogelijkheden die internationalisering biedt om hun missie te bereiken. Zoals beschreven in het IBO-rapport over internationalisering van het (hoger) onderwijs (2019) is er echter weinig bekend over de manier waarop Nederlandse hogescholen en universiteiten internationalisering beschrijven in hun beleid. Met andere woorden, de keuzes die instellingen in hun internationaliseringsbeleid maken, de diversiteit in strategieën en de links die gelegd worden naar aanpalende beleidsterreinen zijn tot nu toe onderbelicht gebleven.

Minister van Engelshoven (2019) reageert op het IBO-rapport met de belofte hier nader onderzoek naar te laten doen:

“Ik deel de constatering van het IBO [...] dat instellingen nog te weinig bewust instellingsbreed beleid voeren op internationalisering. Hier wil ik dan ook, conform de aanbeveling van het IBO, nader onderzoek naar laten doen en kennisdeling door instellingen hierover stimuleren. Een belangrijk aandachtspunt daarbij vind ik het meer inclusief maken van internationalisering, zodat internationalisering kan bijdragen aan de ontwikkeling van alle studenten in het Nederlandse hoger onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs”.

Doel van dit rapport

Het doel van dit rapport is om de minister van OCW te kunnen informeren bij diens aantreden en om ondersteuning op beleidsvorming op nationaal niveau te bieden. Bovendien beogen we met dit onderzoek instellingen een spiegel te bieden voor hun internationaliseringsbeleid. Uit het overzicht van de huidige situatie volgen aanbevelingen en suggesties voor hogeronderwijsinstellingen voor het vormgeven van hun internationaliseringsbeleid. Op deze manier kan internationalisering, juist in deze snel veranderende tijd, een bijdrage leveren aan het Nederlandse onderwijs en een meerwaarde vormen voor de student, de onderwijsinstelling en de maatschappij.

Op basis van een analyse van beleidsplannen van Nederlandse hogescholen en universiteiten zullen wij inzicht geven in de gemaakte keuzes van instellingen en de manier waarop internationalisering wordt beschreven. Daarbij wordt ook expliciet gekeken of er in het beleid aandacht is voor de inzet van internationalisering voor de ontwikkeling van alle studenten. Deze studie biedt een breed beeld van de doelen die hogeronderwijsinstellingen nastreven en de activiteiten die zij inzetten om die te bereiken. Bovendien gaat het rapport in op de vraag in hoeverre instellingen in hun beleid aandacht besteden aan eventuele onbedoelde effecten van internationalisering zoals milieueffecten, uitsluiting, ongelijkheid en braindrain.

Onderzoeksvragen

Om dit doel te bereiken beantwoorden we de volgende vier onderzoeksvragen:

1. Welke **doelen** willen instellingen bereiken met internationalisering?
2. Welke **activiteiten** noemen instellingen in hun beleidsplannen om hun internationaliseringsdoelen te bereiken?
3. Welke **randvoorwaarden** worden genoemd waaraan internationaliseringsactiviteiten moeten voldoen?
4. In hoeverre worden **onbedoelde effecten** van internationalisering genoemd in de beleidsplannen?

Politieke en beleidscontext

In het hoger onderwijs (ho) in Nederland hebben we in de tijd voor de COVID-19-crisis een snelle groei van Engelstalige opleidingen, internationale studenten en staf gezien. Tegelijkertijd is er sprake van een groeiende kritiek op internationalisering in het publieke en politieke debat. Internationalisering wordt soms gezien als een bedreiging voor het behoud van de nationale taal en cultuur en als bedreiging van de toegankelijkheid van het ho voor Nederlandse studenten.

In het ho zijn beleidsplannen nauw verweven met de politieke en landelijke beleidscontext. De toenemende macht van rechtse politieke partijen in combinatie met de zorgen over de rol van het Engels in het Nederlandse ho zorgden voor veel media-aandacht voor mogelijke negatieve effecten van de toenemende instroom van internationale studenten. In die context ontstond het wetsvoorstel Taal en Toegankelijkheid waarin de regels voor het gebruik van de Engelse taal als onderwijstaal en de toegankelijkheid voor Nederlandse studenten centraal stonden. Het besluitvormingsproces voor dit wetsvoorstel is vanwege het demissionair worden van het kabinet in januari 2021 voor onbepaalde tijd gepauzeerd.

B. Procedure

In deze studie kijken we naar bekostigde hogeronderwijsinstellingen in Nederland. We hebben ons in eerste instantie gericht op beleidstukken op instellingsniveau die zich specifiek richten op internationalisering van het onderwijs. Daar waar geen specifiek beleidsstuk beschikbaar was voor internationalisering hebben we het instellingsplan of een instellingsbreed strategiedocument gebruikt.

In eerste instantie hebben we alle bekostigde hogeronderwijsinstellingen benaderd met de vraag of zij het meest passende en meest recente internationaliseringsdocument met ons wilden delen. Voor de instellingen waarvan we om wat voor reden ook geen document ontvingen, hebben wij een openbaar toegankelijk document opgezocht. Het kon in dit geval gaan om een stuk met betrekking tot internationaliseringsbeleid, een instellingsplan of een instellingsbreed strategiedocument.

Voor deze studie zijn documenten gebruikt die op het moment van verzamelen het meest actueel waren. Omdat het moment van publicatie maanden later ligt, is het echter mogelijk dat sommige stukken inmiddels verouderd zijn.

Analyse

De analyse voor deze studie bestaat uit twee onderdelen. Ten eerste is een meta-analyse gedaan die antwoord geeft op de vraag: Hoeveel instellingen hebben internationaliseringsbeleid opgesteld? Ten tweede brengt een inhoudelijke analyse in kaart hoe instellingen de doelen, activiteiten, randvoorwaarden en onbedoelde effecten van internationalisering beschrijven in hun beleid.

Analysekader

Voor de inhoudelijke analyse hebben we gekeken naar vier onderdelen, corresponderend met de vier onderzoeksvragen. De eerste vier onderdelen – missie, doelen, activiteiten, randvoorwaarden – zijn gebaseerd op het Mapping Internationalisation (MINT)-kader¹. Daarnaast hebben we gekeken in hoeverre er onbedoelde effecten van internationalisering worden genoemd met behulp van het People, Planet, Prosperity-kader. We beschrijven deze twee kaders kort voordat we op de resultaten van deze studie ingaan.

MINT-kader

In 2008/2009 ontwikkelde Nuffic samen met Nederlandse hogeronderwijsinstellingen de MINT-tool. Deze had als doel hogeronderwijsinstellingen te ondersteunen bij het in kaart brengen van hun internationaliseringsdoelen en -activiteiten. De MINT-tool bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Missie, visie en inbedding internationalisering
2. Doelen van internationalisering
3. Internationaliseringsactiviteiten
4. Voorzieningen
5. Kwaliteitsborging
6. Kerncijfers

---

1) Ontwikkeld door Nuffic in 2009

Randvoorwaarden, zoals huisvesting en visumdiensten, zijn ook in de tool opgenomen. Ze worden beschouwd als essentiële ondersteunende structuren voor internationalisering in een instelling.

Met de MINT-tool kunnen instellingen een agenda voor verbetering vaststellen, een duidelijk internationaliseringsprofiel formuleren en een benchmark ontwikkelen. Daarnaast was het doel van Nuffic om op meerdere niveaus (institutioneel, nationaal, internationaal) een brede discussie op gang te brengen over het maken van strategische keuzes in internationalisering.

Het People, Planet, Prosperity-kader

Het onderwerp verantwoordelijk of ethisch internationaliseren is recentelijk sterker in het discours over internationalisering onder de aandacht gekomen. Hoewel de positieve effecten van internationalisering van het hoger onderwijs redelijk goed zijn geïdentificeerd, worden negatieve effecten vaak over het hoofd gezien (van Gaalen, 2020). Het People, Planet, Prosperity (3P)-kader is een waardenkader dat de Verenigde Naties gebruiken als basis voor de Sustainable Development Goals (SDG's). Wij gebruiken dit kader om in kaart te brengen in hoeverre instellingen aandacht besteden aan de ongewenste gevolgen van internationalisering in hun internationaliseringsplannen.

Met behulp van de 3P's kijken we of er in de plannen expliciete of impliciete dilemma's worden benoemd en of er aandacht is voor eventuele negatieve gevolgen van het beleid. We kijken specifiek naar de volgende waarden: inclusie, kwaliteit, duurzaamheid en gelijkheid. Ook onderzoeken we of instellingen de SDG's noemen als expliciet onderdeel van hun internationaliseringsbeleid.

C. Resultaten

In de resultaten geven we allereerst een overzicht van de strategische documenten die we hebben geraadpleegd om daarna dieper in te gaan op de 1) internationaliseringsdoelen, 2) activiteiten, 3) randvoorwaarden en 4) aandacht voor onbedoelde effecten van internationalisering.

Gebruikte beleidsplannen

Voor dit onderzoek zijn 49 van de 54 Nederlandse bekostigde hogeronderwijsinstellingen gevraagd naar hun meest recente beleidsplan of internationaliseringsplan (een aantal kleine instellingen is niet meegenomen¹⁾), resulterend in 14 plannen uit het wo en 35 uit het hbo. Bij instellingen die hun internationaliseringsbeleid geïntegreerd hadden in een ander document (bijvoorbeeld een instellingsplan) is dat document gebruikt.

Hbo-instellingen deelden vaker een specifiek internationaliseringsplan, universiteiten leverden in meerderheid algemene documenten aan, zoals een strategie of een instellingsplan.

Tabel 1 Type document gebruikt in dit onderzoek uitgesplitst naar onderwijssector

	Wo	Hbo	Totaal
Algemeen document (strategie, instellingsplan, onderwijsvisie etc.)	8	15	23
Apart plan voor internationalisering	5	20	25
Overig	1	0	1
Totaal	14	35	49

In alle plannen worden in meer of mindere mate aspecten van internationalisering beschreven. Hierbij valt op dat in de instellingsplannen de verschillen tussen de instellingen groot zijn: in sommige gevallen wordt slechts een enkele opmerking gemaakt over internationalisering, terwijl andere instellingen een heel hoofdstuk wijden aan dit thema of het door hun hele instellingsplan of strategie hebben verweven.

Een ander belangrijk punt waarop de plannen van elkaar verschillen is het jaar waarin de documenten zijn opgesteld en de termijn die de plannen bestrijken. Het oudste stuk dateert van 2015. Het meest recente document is in 2020 geschreven.

Internationaliseringsdoelen

De beleidsplannen laten zien dat instellingen streven naar het kwalificeren, socialiseren en vormen van studenten tot internationaal competente professionals. Om deze reden is het volgens de instellingen noodzakelijk een inclusief klimaat te scheppen waarin alle studenten en onderzoekers de kans krijgen te excelleren.

De instellingen zijn het erover eens dat internationalisering geen doel op zichzelf is, maar een middel om bepaalde doelstellingen te behalen. Zoals verwoord door de HAN:

1) Een overzicht van de meegenomen instellingen op aanvraag

“Het streven van de HAN is dat in 2020 internationalisering als strategisch speerpunt overbodig is omdat het volledig en vanzelfsprekend is ingebed in onderwijs, onderzoek en de organisatie, en in een tastbaar internationaal georiënteerde leef, werk en leeromgeving”.

Instellingen binnen het ho noemen diverse doelstellingen van internationalisering. Deze doelstellingen zijn te vinden in tabel 2. We zullen de meest en minst genoemde doelstellingen bespreken.

Tabel 2 Meest en minst genoemde doelstellingen, uitgesplitst naar type instelling

Meest genoemde doelstellingen				Minst genoemde doelstellingen			
	Aantal instellingen	Hbo	Wo		Aantal instellingen	Hbo	Wo
Verhogen kwaliteit van onderwijs	34	74%	57%	Continuïteit van studentenaantallen bewaken	10	17%	29%
Internationale en interculturele competenties voor studenten	34	66%	79%	Bijdragen aan SDG's	10	14%	36%
Kenniseconomie	29	60%	57%				
Profilering, zichtbaarheid en reputatie	28	43%	93%				
Maatschappelijke bijdrage	27	51%	64%				
Verhogen kwaliteit van onderzoek	27	49%	71%				

Belangrijkste doelen: Internationale en interculturele competenties en onderwijskwaliteit

Samen met het verhogen van de kwaliteit van onderwijs wordt het versterken van internationale en interculturele competenties van studenten het meest genoemd van de doelstellingen. Voor universiteiten is profilering ook een belangrijke doelstelling van internationalisering.

De diverse samenleving en internationaal georiënteerde arbeidsmarkt vragen om afgestudeerden met internationale en interculturele competenties. Internationale samenwerking tussen hogeronderwijsinstellingen leidt tot kennisdeling, leren van elkaar en innovaties in het lesprogramma. Ook is internationalisering een manier om internationaal talent aan te trekken wat de kwaliteit van het onderwijs en onderzoek bevordert. Hierbij noemen verschillende instellingen het belang van het creëren van een aantrekkelijke en inclusieve werksfeer. Bovendien draagt een internationale dimensie van het lesprogramma bij aan de maatschappelijke relevantie van het diploma en tot de ontwikkeling van de competenties kritisch denken, probleemoplossend vermogen en ondernemendheid.

Minst genoemd: Continuïteit bewaken en bijdrage aan SDG's

Het bijdragen aan de Sustainable Development Goals en het bewaken van de continuïteit van een instelling komen het minst naar voren. Hierbij heeft continuïteit bewaken betrekking op het op peil houden van het studentenaantal zodat opleidingsprogramma's of de instelling als geheel kunnen voortbestaan.

Opvallend is dat het bijdragen aan de Sustainable Development Goals (SDG's) veelal ontbreekt, terwijl alle hogeronderwijsinstellingen zich actief inzetten voor de SDG's. De hogescholen hebben zich zelfs expliciet aan de doelen gecommitteerd door de SDG-charter te ondertekenen. Slechts enkele instellingen verwijzen in hun internationaliseringsbeleid echter naar de SDG's.

Een voorbeeld van een instelling die wel expliciet beschrijft met internationalisering bij te willen dragen aan de SDG's is NHL Stenden:

“Internationalisation is the inescapable answer to globalisation in the sense that NHL Stenden has a responsibility to educate globally competent citizens, who are able to respond to the global challenges they are confronted with. As a higher education institution, and through our activities on the different locations, we actively take our responsibility to contribute to the SDGs.”

Een doelstelling die evenmin wordt genoemd is het bewaken van de continuïteit van de instelling. Niettemin blijkt uit de analyse dat een aantal instellingen streeft naar (internationale) groei van het studentenaantal, met name in het specialistisch hoger onderwijs en hogeronderwijsinstellingen in de grensregio's waar ze kampen met teruglopende studentenaantallen. Zo benoemt Hogeschool Zuyd in het internationaliseringsbeleid het volgende:

“Specifiek voor Zuid-Limburg kan de instroom van internationale studenten deels compenserend werken voor de demografische ontwikkelingen in Limburg (krimp van het aantal studenten) en het gebrek aan arbeidskrachten in de tekortsectoren”.

Verschil wo en hbo

Zoals te zien is in tabel 2 zijn er duidelijke verschillen in de genoemde doelstellingen van wo- en hbo-instellingen. Hbo-instellingen zetten internationalisering voornamelijk in om de kwaliteit van het onderwijs te vergroten en voor de verwerving van internationale en interculturele competenties. Het hbo is veelal praktijkgericht dan het wo en richt zich meer op het klaarstomen van de student voor de internationaal georiënteerde arbeidsmarkt, zowel binnen als buiten de regio.

Voor het wo is echter profilering, zichtbaarheid en reputatie van de instelling een belangrijk doel van internationalisering. Door in te zetten op internationalisering beogen wo-instellingen de internationale zichtbaarheid en reputatie te versterken op het gebied van onderwijs en onderzoek, en bovenal een plek op de internationale ranglijsten te behouden of te verbeteren. Hoewel continuïteit van studenteninstroom niet expliciet wordt genoemd, zou dit een motivatie kunnen zijn voor de nadruk op profilering. Een goede internationale reputatie helpt onder andere bij het aantrekken van talentvolle (internationale) studenten en academici en het aangaan van strategische internationale partnerschappen. Wo-instellingen zetten daarnaast internationalisering relatief vaker in ter bevordering van de kwaliteit van onderzoek vergeleken met hbo-instellingen.

Internationaliseringsactiviteiten

Tabel 3 laat zien dat internationaliseringsactiviteiten die in veel instellingsplannen terugkomen betrekking hebben op zowel activiteiten in het buitenland als at home op de thuishcampus van de student. Ook wordt frequent gesproken over activiteiten gericht op het internationaliseren van medewerkers. Er is echter weinig aandacht voor culturele diversiteit dicht bij huis en de mogelijkheid om lokale culturele diversiteit te benutten voor het ontwikkelen van internationale competenties bij studenten.

Tabel 3 Meest en minst genoemde activiteiten, uitgesplitst naar type instelling

Meest genoemde activiteiten				Minst genoemde activiteiten			
	Aantal instellingen	Hbo	Wo		Aantal instellingen	Hbo	Wo
Bevorderen studentenmobiliteit	33	66%	71%	Vluchtelingenprogramma's	0	0%	0%
Internationalisering van het curriculum	27	57%	50%	Introductie voor internationale studenten	1	0%	0,1%
Internationalisering van medewerkers	22	34%	71%	Talent-programma's	2	0,02%	0,1%
Internationalisation at home (IaH)	21	46%	36%	International week	2	0,06%	0%
Ondersteunen internationale studentenpopulatie (in NL)	16	26%	50%	Summer school	3	0%	21%

Naar het buitenland maar ook at home

De meest genoemde internationaliseringsactiviteit is nog altijd studentenmobiliteit – het volgen van een deel van de studie in het buitenland. Deze activiteit komt zowel in het hbo als in het wo het meeste terug. We zien echter ook dat internationalisering van het curriculum en *internationalisation at home* (IaH) vooral bij hbo-instellingen een prominente rol hebben in de genoemde internationaliseringsactiviteiten. Dit geeft aan dat instellingen ook internationale ervaring willen aanbieden zonder dat studenten daarvoor naar het buitenland hoeven.

Er worden veel manieren beschreven waarop instellingen IaH-initiatieven integreren in het curriculum. Naast het bevorderen van integratie van internationale en eigen studenten binnen opleidingen worden activiteiten genoemd zoals het uitnodigen van (internationale) gastdocenten, het organiseren van een international week, een deel van het curriculum in het Engels of andere taal, het integreren van internationale thema's in het curriculum en studentenstages bij internationale bedrijven en organisaties.

Partnerschappen worden genoemd als een belangrijke manier om IaH-projecten op te zetten. Zo noemt een onderwijsinstelling onderzoek in een internationaal partnernetwerk om internationalisering naar de studenten toe te halen:

“Het verweven van toegepast onderzoek met een sterk internationaal partnernetwerk biedt tal van mogelijkheden voor de ontwikkeling van ‘Internationalisation at Home’. Uiteindelijk biedt Internationalisation at Home alle studenten de mogelijkheid om internationale en interculturele competenties te ontwikkelen binnen de eigen leeromgeving.”

Met internationale partnerschappen wordt ook virtuele mobiliteit genoemd waarbij er gezamenlijke projecten met buitenlandse collega's en studenten plaatsvinden.

Internationalisering van medewerkers: onderwijskwaliteit en inclusie

Het internationaliseren van medewerkers wordt vooral in het wo veel genoemd als belangrijk voor het internationaliseren van de instelling. In eerste instantie zorgt het internationaliseren van medewerkers voor een betere kwaliteit van onderwijs voor studenten en aansluiting bij het snel internationaliserende werkveld.

Tegelijkertijd wordt het internationaliseren van de medewerkerspopulatie aangegrepen als manier om de instelling meer inclusief te maken. Met het toenemende aantal internationale studenten moeten docenten ook die groep coachen en ondersteunen. Een onderwijsinstelling beschrijft hoe een groter aantal internationale medewerkers een toename van de *international state of mind* bij iedereen binnen de instelling oplevert:

"We strive to increase both the number and diversity of both international students and staff at the institution. This is also not an end in itself but the necessary foundation to continue to embed an inclusive and international 'state of mind' amongst all."

Vooraf training in de Engelse taal wordt genoemd als mogelijkheid tot internationalisering bij docenten.

Nog weinig aandacht voor internationale diversiteit dicht bij huis

Internationalisering wordt vaak beschreven in de context van het leren omgaan met culturele verschillen en diversiteit. Buitenlandervaringen vaak worden genoemd als manieren om internationale competenties te ontwikkelen. Culturele en internationale diversiteit dicht bij huis wordt echter nog weinig genoemd. In weinig van de geanalyseerde plannen worden activiteiten beschreven die aandacht besteden aan bijvoorbeeld Nederlandse studenten met een migratieachtergrond of vluchtelingen.

Een voorbeeld van een plan waar studenten met een biculturele achtergrond wel worden besproken in termen van internationalisering is dat van de Universiteit van Amsterdam.

"Vanwege geopolitieke ontwikkelingen in de mondiale arena, is er recent sprake van een toename van instroom van studenten en medewerkers met een vluchtelingenachtergrond. De UvA gelooft dat actieve deelname aan hoger onderwijs en onderzoek bij uitstek als katalysator kan dienen om een succesvolle deelname aan de maatschappij van deze speciale internationale doelgroep te bevorderen. Bovendien wordt door de deelname van deze speciale groep de UvA-gemeenschap verder verrijkt."

Een bijkomend voordeel van het betrekken van de lokale gemeenschap bij internationaliseringsactiviteiten is de mogelijkheid voor de instelling om zich dienstbaar op te stellen naar de regio. Sommige instellingen beschrijven in hun instellingsplannen hoe zij denken de regio meer te betrekken bij internationalisering. Zoals een instelling mooi beschrijft:

"Within this context of 'internationalisation at home', [onderwijsinstelling] also acknowledges the value of interaction between the international and local communities. Not only by organising meetings and projects for international students to engage with inhabitants of [stad], but also by making sure that the industry of [stad] and the province of [provincie] benefit from the presence of international education by means of student projects, placements and research assignments."

Ook de Universiteit Twente noemt haar rol als instelling in het dienstbaar opstellen naar de regio. Zeker omdat deze instelling dicht bij de Duitse grens ligt en een aanzienlijke Duitse studentenpopulatie heeft, is er een sterke link tussen internationalisering en de regio.

Randvoorwaarden

Een ander aspect waarnaar is gekeken bij het analyseren van de plannen zijn de randvoorwaarden die instellingen koppelen aan internationalisering. Tabel 4 laat zien dat het belang van partnerschappen het meest wordt genoemd, gevolgd door academische randvoorwaarden, en randvoorwaarden voor de organisatie van internationaliseringsactiviteiten. Digitalisering, het aantrekken van internationaal talent en docentontwikkeling zijn de minst genoemde randvoorwaarden. Bijna alle randvoorwaarden – of ze nou belangrijk of juist minder belangrijk worden gevonden – worden vaker genoemd door universiteiten dan door hogescholen.

Tabel 4 Meest en minst genoemde randvoorwaarden, uitgesplitst naar type instelling

Meest genoemde randvoorwaarden				Minst genoemde randvoorwaarden			
	Aantal instellingen	Hbo	Wo		Aantal instellingen	Hbo	Wo
Partnerschappen (o.a. instellingen, alumni)	29	57%	64%	Digitalisering	4	9%	7%
Academische randvoorwaarden (o.a. taalbeleid)	29	51%	79%	Aantrekken internationaal talent	7	9%	29%
Organisatie van internationaliseringsactiviteiten	24	43%	64%				

Internationalisering staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van de gehele organisatie

Bij veel hogescholen en universiteiten leeft het besef dat, wil internationalisering slagen, deze niet als apart eilandje moet worden beschouwd, maar in de hele organisatiestructuur moet worden ingebed. Zoals een onderwijsinstelling het formuleert:

“[Onderwijsinstelling] wil als geheel een stap maken in het integreren van internationaliseringsaspecten in de opleidingen en daardoor groeien van ad hoc activiteiten naar een organisatie waar internationalisering is ingebed in de primaire processen.”

Tegelijkertijd zien we dat voor veel instellingen de integratie van internationaliseringsbeleid nog niet de realiteit is. Veel hogeronderwijsinstellingen beschrijven internationalisering in een los plan of apart hoofdstuk in hun instellingsplan, in plaats van dat deze is verweven in de gehele strategie. Veel hogescholen en universiteiten hebben echter wel duidelijk de wens om toe te werken naar een meer geïntegreerde aanpak van internationalisering.

“Consortia are here to stay”

In hun internationaliseringsplannen besteden onderwijsinstellingen daarnaast veel aandacht aan het belang van partnerschappen. Hogeronderwijsinstellingen realiseren zich dat internationale samenwerking nodig is om internationalisering vorm te geven. “Consortia are here to stay”, zoals een instelling het mooi formuleert. Deze partnerschappen worden vooral aangegaan met de zogenaamde triple helix: bedrijven, overheden en kennisinstellingen.

Daarnaast worden ook alumni gezien als belangrijke samenwerkingspartners, bijvoorbeeld omdat zij unieke kennis kunnen overbrengen op een nieuwe generatie studenten, of omdat zij toegang kunnen bieden tot het (internationale) bedrijfsleven.

Samenwerkingspartners zijn te vinden op alle niveaus: van lokaal en regionaal (voornamelijk belangrijk bij onderwijsinstellingen in de grensregio's), tot Europees en wereldwijd. De partnerschappen worden ingezet voor kennisdeling, werving en uitwisseling van studenten en docenten en samenwerking bij complexe, grensoverstijgende vraagstukken. Ook zijn partnerschappen belangrijk voor het vergroten van de eigen zichtbaarheid, belangenbehartiging (bijvoorbeeld in Brussel) en het opbouwen van een internationaal profiel.

Hoewel de hogeronderwijsinstellingen de Sustainable Development Goals (SDG's) onderschrijven, lijken zij hun eigen partnerschappen niet geheel in de geest van de SDG's te benaderen. Partnerschappen zoals ze in de SDG's bedoeld zijn, gaan uit van gelijkwaardigheid van de samenwerkende partijen. Hogeronderwijsinstellingen beschrijven echter vooral de voordelen die bepaalde samenwerkingen kunnen hebben voor de eigen instelling en spreken zich in hun internationaliseringsplannen minder nadrukkelijk uit voor het belang van gelijkwaardigheid in hun partnerschappen.

Meertaligheid: voorwaarde voor inclusie en kwaliteit

In veel internationaliseringsplannen valt te lezen dat meertaligheid wordt gezien als manier om het onderwijs inclusiever te maken (meer toegankelijk voor internationale studenten) maar ook om het onderwijs toekomstbestendig te maken. Engels/meertaligheid is een voorwaarde voor internationalisering, bijvoorbeeld voor het werven van studenten of het succesvol vormgeven van de international classroom. Er zijn echter grote verschillen tussen instellingen. Bij de één is meertaligheid de norm. Dat zie je veel, maar niet uitsluitend, bij universiteiten. De ander is terughoudend en zet slechts voorzichtig enkele Engelstalige minors op. Dat is vaker het geval in het hbo. Bij sommige instellingen is expliciet aandacht voor het behoud van Nederlandstalig onderwijs (naast Engelstalig aanbod).

Ook is het volgens verschillende onderwijsinstellingen nodig om het Engels in te voeren als curriculum- en/of campustaal om te voorkomen dat bepaalde groepen buiten de boot vallen. Het op deze manier toegankelijk maken van het onderwijs is niet alleen ten behoeve van de buitenlandse studenten, maar biedt ook kansen voor de Nederlandse. Zo schrijft een onderwijsinstelling:

“Een deel van de studentenpopulatie zal van deze mogelijkheden [m.b.t. mobiliteit] gebruik maken, een groot deel ook niet. Ook voor hen kan contact met buitenlandse studenten verrijkend zijn. Het is daarom van belang dat ook inkomende mobiliteit gestimuleerd wordt. En dat betekent dat [onderwijsinstelling] Engelstalig onderwijs moet bieden.”

Hoewel verengelsing van het ho en de eventuele consequenties voor de toegankelijkheid al enige tijd een heet hangijzer zijn in onderwijsland en in de politiek, wordt er in de internationaliseringsplannen dus vooral aandacht besteed aan de positieve effecten van meertaligheid. Een enkele instelling noemt echter wel het maatschappelijke debat hierover. Twee instellingen geven aan het taalbeleid te willen heroverwegen en eventueel aan te passen aan de huidige situatie. Hierbij wordt specifiek de link gelegd met de Wet Taal en Toegankelijkheid.

“Ofschoon het in september 2019 door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) ingediende Wetsvoorstel taal en toegankelijkheid nog behandeld moet worden in de Eerste Kamer, ligt het in de lijn der verwachting dat het in dit wetsvoorstel geformuleerde aangescherpte taalbeleid in september 2020 wordt ingevoerd en met ingang van het studiejaar 2021-2022 van toepassing zal zijn. (...) De eerder door Zuyd ondertekende gedragscode met betrekking tot voertaalbeleid is bij aanpassing van de wet achterhaald. Er zal dus opnieuw beleid moeten worden vastgesteld voor de voertaal van opleidingen.” (Hogeschool Zuyd)

Bevordering taalvaardigheden voor docenten en studenten

Bij de internationaliseringsactiviteiten zagen we dat docentprofessionalisering als belangrijk middel wordt gezien bij het internationaliseren van de instelling. Omdat de Engelse taal een prominenter plek heeft verworven in het Nederlandse hogeronderwijslandschap, is er specifiek veel aandacht voor de bevordering van Engelse taalvaardigheden bij docenten en ook bij studenten. Een goede beheersing van het Engels moet de kwaliteit van het onderwijs waarborgen. Veel minder vanzelfsprekend is echter het bevorderen van Nederlandse taalvaardigheden bij internationale studenten en medewerkers, hoewel een enkele instelling dit wel expliciet benoemt:

“We facilitate the integration of international students, faculty and staff and work to establish an inclusive culture in many ways, not least helping the international people in our community to improve their Dutch language skills.”

Onbedoelde effecten

Als laatste is in de analyse gekeken naar de aandacht die hogescholen en universiteiten in hun plannen hebben voor de onbedoelde effecten van internationalisering. Dit is bij 14 van de 49 onderzochte onderwijsinstellingen het geval. De meeste aandacht is er voor exclusie, afnemende diversiteit, milieubelasting en ontoegankelijkheid van het onderwijs. Punten die het minst worden genoemd zijn onder andere verminderde gelijkheid in partnerschappen, braindrain en onderwerpen gerelateerd aan de onderwijstaal.

Tabel 5 Meest en minst genoemde onbedoelde effecten, uitgesplitst naar type instelling

Meest genoemde onbedoelde effecten				Minst genoemde onbedoelde effecten			
	Aantal instellingen	Hbo	Wo		Aantal instellingen	Hbo	Wo
Exclusie	9	20%	14%	Brain drain	0	0%	0%
Bedreiging voor inclusieve campus cultuur	7	11%	21%	Absorptievermogen onder druk	0	0%	0%
Milieubelasting	6	9%	21%	Verminderde sociale integratie	1	0%	7%
Ontoegankelijkheid	5	6%	21%	Ondermijnen Nederlandstalig onderwijs	1	0%	7%
				Verminderde effectiviteit kennisoverdracht in het Engels	1	3%	0%
				Ongelijkheid in partnerschappen	2	3%	7%

Inclusie en duurzaamheid vooral positief benaderd

In de onderzochte internationaliseringsplannen wordt veel geschreven over duurzaamheid en inclusie. Instellingen vinden deze thema's duidelijk belangrijk en ze beschrijven redelijk uitgebreid hoe ze een positieve bijdrage willen leveren op deze thema's. Opvallend is dat in de plannen veel minder aandacht wordt besteed aan de mogelijk negatieve impact die internationalisering kan hebben op deze onderwerpen. Voor duurzaamheid gebeurt dit nog minder dan voor inclusie.

Milieubelasting

In vrijwel alle onderzochte plannen komt het woord duurzaam of sustainable wel een keer voor. Het is een onderwerp dat wereldwijd leeft en dat merk je ook bij de onderwijsinstellingen. Met internationalisering en internationale samenwerking hopen hogeronderwijsinstellingen een bijdrage te leveren aan het oplossen van duurzaamheidsvraagstukken. In een enkel geval loopt duurzaamheid zelfs als een rode draad door het hele plan heen. Hoewel duurzaamheid wordt genoemd in algemene termen is in de internationaliseringsplannen nagenoeg niets te lezen over de specifieke milieu-impact van internationalisering en in het bijzonder mobiliteit. Dit terwijl er toenemende aandacht is voor duurzame studentenmobiliteit en in ieder geval alle wo-instellingen een duurzaamheidsbeleid hebben om de eigen ecologische voetstap te verkleinen (De Jonge Akademie, 2020). Het lijkt erop dat de aandacht en urgentie voor dit thema er wel is, maar het nog niet is doorvertaald naar alle verschillende beleidsterreinen.

Het ontbreken van de integratie van duurzaamheid en internationalisering kan te maken hebben met het feit dat de aandacht voor duurzaamheidsvraagstukken bij hogeronderwijsinstellingen vooral de afgelopen paar jaar een vlucht heeft genomen, terwijl een aanzienlijk deel van de internationaliseringsplannen al enige jaren geleden is opgesteld (ongeveer veertig procent van de plannen dateert van voor 2018, het oudste is van 2015).

Wel zien we dat instellingen tijdens de COVID-pandemie meer zijn gaan inzetten op de digitale mogelijkheden op het gebied van internationalisering. Het zou goed kunnen dat deze ingezette verandering blijvend is of in de toekomst zelfs verder zal toenemen. Wellicht dat de COVID-beperkingen op deze manier meer aandacht kunnen genereren voor de milieu-impact van internationalisering.

Bedreigingen voor inclusieve campuscultuur

Internationaal en divers onderwijs en onderzoek, dat is wat veel hogescholen en universiteiten nastreven in hun internationaliseringsplannen.

"Our university is committed to being welcoming, respectful and inclusive. We want to be a university that minimises implicit and explicit barriers, and eliminates any form of harassment that obstructs the full participation of everyone who is part of our community."

Hoewel in de minderheid, is er ook een aantal instellingen dat aandacht heeft voor de mogelijke uitdagingen van internationalisering voor het creëren van een inclusieve campuscultuur. Enkele instellingen bespreken de moeilijkheden voor internationale studenten om te integreren en noemen het belang van een 'soft landing' voor inkomende studenten en medewerkers. Wanneer internationale studenten en staf goed worden opgevangen en niet aan hun lot worden overgelaten, verkleint dit de kans op isolatie en eenzaamheid en zullen zij makkelijker onderdeel worden van de 'community'.

“Belangrijker nog is de periode waarin de net gearriveerde leden van onze gemeenschap door goed verzorgde introductieprogramma’s en een toegesneden aanbod van dienstverlening maximaal gefaciliteerd worden om zich thuis te voelen in de UvA-gemeenschap.” (Universiteit van Amsterdam)

Ook het actief stimuleren van contact tussen Nederlandse en internationale studenten en medewerkers wordt gezien als belangrijk:

“Nu de internationale studenten en staf een substantieel deel vormen van de academische gemeenschap is het essentieel de sociale integratie van deze heterogene groepen studenten en collega’s gericht te bevorderen. Dit is ook in het belang van de Nederlandse studenten en collega’s.”

D. Discussie en aanbevelingen

De resultaten van deze studie geven een overzicht van hoe Nederlandse ho-instellingen internationalisering bespreken in hun beleidsplannen. Hieruit blijkt dat er een grote verscheidenheid bestaat in de mate waarin internationalisering wordt geïntegreerd in de missie van de instelling. Sommige instellingen verwijzen her en der een verwijzing naar losse internationaliseringsactiviteiten, maar nauwelijks structureel aandacht voor internationalisering. Bij andere instellingen is er een apart plan bij of een hoofdstuk in een instellingsplan waarin specifiek internationaliseringsbeleid wordt besproken. Bij een aantal instellingen – veelal met een lange historie wat betreft internationalisering – is internationaliseringsbeleid geïntegreerd in de hele strategie of het instellingsplan.

Bij het bespreken van de resultaten is het belangrijk om te beseffen dat de in deze analyse gebruikte plannen geschreven zijn in het pre-coronatijdperk. De recente ontwikkelingen waarbij fysieke studentenmobiliteit praktisch stil heeft gelegen en veel online middelen werden ingezet hebben waarschijnlijk een grote impact op de inhoud van het internationaliseringsbeleid. Hoewel de gebruikte plannen dus niet meer volledig van toepassing zijn op deze tijd geeft deze studie een overzicht van hoe het beleid eruitzag voor corona. Daarnaast zal de manier waarop internationalisering wordt besproken in beleidsplannen zich niet bij elke instelling op dezelfde manier ontwikkelen. Toch geven de resultaten van deze studie ideeën over hoe internationalisering geïntegreerd kan worden in toekomstig instellingsbeleid.

Op basis van deze inventarisatie van instellingsplannen doen we aanbevelingen ten aanzien van de manier waarop instellingen internationalisering in hun beleid verweven en implementeren. De aanbevelingen kunnen ondergebracht worden in drie hoofdpunten: 1) integreer internationalisering in de missie, 2) overstijg de schijnbare tegenstelling tussen internationalisering en inclusie, en 3) benut de diversiteit dicht bij huis.

Integreer internationalisering in de missie

Hogeronderwijsinstellingen geven aan veelal als missie te hebben om een bijdrage te leveren aan een duurzame en inclusieve maatschappij door middel van onderwijs en onderzoek. Echter, een expliciete koppeling van internationalisering aan deze onderliggende missie van instellingen blijft vaak uit in de instellingsplannen. Een specifiek voorbeeld hiervan is beleid over de Sustainable Development Goals (SDG's). Hoewel bijna alle hogeronderwijsinstellingen aangeven de SDG's belangrijk te vinden, wordt in de beleidsplannen nauwelijks de koppeling gemaakt tussen internationalisering en deze doelen. Dit werd vooral duidelijk op het gebied van duurzaamheid en inclusie, twee thema's die terugkomen in de SDG's en waar in internationaliseringsbeleid rekening mee gehouden kan worden.

Als hogeronderwijsinstellingen een bijdrage willen leveren aan een duurzame en inclusieve maatschappij – of specifiek: de SDG's – zouden zij er goed aan doen om deze doelen ook mee te nemen in hun internationaliseringsbeleid, bijvoorbeeld door meer aandacht te hebben voor de mogelijk ongewenste effecten op duurzaamheid en inclusie en ook na te denken over hoe deze effecten te ondervangen.

Aanbevelingen

Om internationalisering effectief te laten bijdragen aan de missie van de instelling kan het helpen om internationalisering te integreren in de hele organisatie. Op basis van deze studie kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan voor instellingen en hun internationaliseringsbeleid:

- **Laat internationalisering aansluiten bij andere initiatieven.** Koppel internationalisering aan beleidsthema's, zoals diversiteit en inclusie, duurzaamheid en de Sustainable Development Goals. Dit voorkomt dat internationalisering een doel op zich is en dat het bijdraagt aan de missie van de instelling.
- **Maak een implementatieplan.** Maak naast het geïntegreerde internationaliseringsbeleid in het algemene instellingsplan een apart implementatieplan om de vertaalslag te maken van beleid naar praktijk. Ook hier kan expliciet de verbinding gemaakt worden met andere relevante initiatieven.
- **Evalueer internationaliseringsactiviteiten.** Monitor of internationaliseringsactiviteiten de gewenste effecten opleveren en op wat voor manier internationalisering aan de missie van de instelling bijdraagt, bijvoorbeeld in een internationaliseringsjaarverslag.

Of een geïntegreerde aanpak op papier ook daadwerkelijk leidt tot een geïntegreerde aanpak in de praktijk is niet te garanderen. Wel kan er op deze manier toegewerkt worden naar een manier van internationalisering waarbij internationalisering geen doel op zich is maar ten goede komt aan de onderliggende missie van de onderwijsinstelling.

Overstijg de schijnbare tegenstelling tussen internationalisering en inclusie

De afgelopen jaren is internationalisering onderhevig aan stevig debat waarbij de vraag opkomt of internationalisering ten koste gaat van de kansen van Nederlandse studenten. Internationalisering lijkt hiermee haaks gezet te worden op de behoefte aan inclusiever onderwijs, waarbij er juist meer ruimte komt voor studenten met verschillende achtergronden.

Uit deze studie blijkt dat voor zowel hbo- als wo-instellingen de meerwaarde van internationalisering voor de Nederlandse student centraal staat. Het creëren van een inclusieve internationale omgeving dient niet alleen de internationale studenten maar draagt volgens instellingen ook bij aan de onderwijskwaliteit. Op deze manier komt internationalisering ten goede aan de Nederlandse student. Daarbij kan een inclusieve internationale campuscultuur ook zorgen voor een meer open en uitnodigende omgeving voor Nederlandse studenten, een groep met eveneens een grote diversiteit aan culturele achtergronden.

Aanbevelingen

Om internationalisering bij te laten dragen aan de ontwikkeling van het Nederlandse hoger onderwijs zal de discussie de schijnbare tegenstelling tussen internationalisering en inclusie moeten overstijgen. Er zal gekeken moeten worden naar hoe internationalisering voor betere onderwijskwaliteit voor de Nederlandse student zorgt, diversiteit kan vergroten en daarmee ook een diverse Nederlandse studentenpopulatie zich welkom kan laten voelen. Hierbij bevelen we instellingen het volgende aan:

- **Maak bewuste keuzes over taalbeleid.** De zogenoemde verengelsing van het ho is de laatste tijd een onderwerp van discussie in onderwijsland en in de politiek. Critici van verengelsing vrezen onder andere uitsluiting en ontoegankelijkheid omdat Engels als voertaal sommige Nederlandse studenten zou kunnen afschrikken. Instellingen moeten een balans vinden tussen inclusie van Nederlandse en internationale studenten en manieren verkennen waarop internationalisering en inclusie elkaar kunnen versterken. Hierbij is het belangrijk om in de keuzes m.b.t. taalbeleid rekening te houden met het effect op de verschillende studentenpopulaties.

- **Bevorder Engelse taalvaardigheden al in het PO/VO.** Wanneer hier het niveau van het Engels onderwijs stijgt, is de kans groter dat leerlingen, wanneer zij eenmaal gaan studeren, met voldoende Engelse taalvaardigheden - en bovendien meer vertrouwen in hun taalvaardigheden - aan een opleiding beginnen. Op deze manier zou verengelsing van het hoger onderwijs inderdaad kunnen bijdragen aan inclusie en de kwaliteit van onderwijs.
- **Breng meer gelijkheid aan in partnerschappen.** Hogeronderwijsinstellingen benadrukten in veelvoud het belang van partnerschappen voor internationalisering. Instellingen hebben in hun plannen echter nauwelijks expliciete aandacht voor gelijkwaardigheid in partnerschappen. Hier zit ruimte voor verbetering. Instellingen zouden meer voorbij het eigen belang kunnen kijken en meer aandacht kunnen hebben voor hoe een samenwerking ook de andere partij verder kan helpen. Op deze manier worden partnerschappen ook veel meer benaderd in lijn met de SDG's, een kader dat alle universiteiten en hogescholen hoog in het vaandel hebben staan.

Benut de diversiteit dicht bij huis

Uit de strategieën blijkt dat internationalisering steeds meer in verband wordt gebracht met de missie van veel instellingen om meer inclusief te zijn. Internationalisering zou bijdragen aan de een meer inclusieve campuscultuur van een instelling. Hoewel internationalisering inderdaad kan bijdragen aan de diversiteit van de studentenpopulatie betekent dit niet dat hiermee de campuscultuur ook meer inclusief wordt voor Nederlandse studenten. Weinig instellingsplannen bespreken hoe de culturele diversiteit in de collegezaal gebruikt kan worden om studenten internationale en interculturele competenties te laten opdoen. Dit terwijl de lokale diversiteit juist een bron kan zijn voor de ontwikkeling van zulke competenties.

De uitdagingen voor het vormen van een inclusief leerklimaat gaan hand in hand met de mogelijkheden voor studenten om te leren van verschillen. Het onderkennen van diversiteit dicht bij huis maakt dat studenten met verschillende achtergronden gewaardeerd kunnen worden om hun unieke ervaringen en identiteit. Er ligt daarmee een schat aan mogelijkheden voor de ontwikkeling van internationale competenties heel dicht bij huis. Diversiteit in grensregio's zou effectiever ingezet kunnen worden ten behoeven van de leeruitkomsten van de studenten. Het betrekken van culturele diversiteit binnen de Nederlandse samenleving kan, indien goed ingezet, bijdragen aan de inclusieve cultuur van een instelling.

Aanbevelingen

De resultaten van deze studie laten zien dat er momenteel weinig gebruik wordt gemaakt van diversiteit dicht bij huis om studenten internationale en interculturele ervaring op te laten doen. Er zijn verschillende manieren waarop dit meer gedaan kan worden:

- **Stimuleer** initiatieven die de culturele diversiteit in de directe omgeving van de student aangrijpen als kans voor de student om te leren over een onbekende cultuur en ervaring op te doen in het navigeren van multiculturele en internationale situaties. Docenten zullen hiervoor ondersteund moeten worden met uren en training.
- **Verken** mogelijkheden voor studenten om praktijkervaring op te doen in buurten, steden en bij organisaties waar ze een onbekende culturele omgeving moeten navigeren. Door bijvoorbeeld een stage te lopen bij een organisatie die te maken heeft met klanten of een doelgroep met een andere culturele achtergrond kunnen studenten een directe link leggen tussen de interculturele ervaring, hun studie en het werkveld waarin ze later terechtkomen. Afhankelijk van de studie van de student kan het zelfs zo zijn dat de culturele diversiteit in

Nederland een relevantere ervaring is voor het latere werkveld dan interculturele ervaring in het buitenland.

- **Verbind met de regio.** Internationalisering wordt nog weinig in verband gebracht met regionale initiatieven. Verschillende instellingen zijn echter gevestigd in grensregio's waar het buitenland vaak op slechts een paar kilometer afstand ligt. Door grensoverschrijdend regionale internationale samenwerkingen aan te gaan krijgen studenten de mogelijkheid om interculturele ervaringen op te doen en wordt de directe omgeving betrokken bij de internationaliseringsactiviteiten van de instelling.

E. Literatuurlijst

De Jonge Akademie (2020). Flying high but flying less. An overview study of Dutch university policies to reduce carbon emissions from research related air travel.

Engelshoven, van, I. (2018, 4 juni). Internationalisering in evenwicht [Kamerbrief]. <https://open-pilot.overheid.nl/repository/ronl-9fe2946b-b062-4875-9b24-f89e246b9907/1/pdf/kamerbrief-over-internationalisering-mbo-en-ho.pdf>

Engelshoven, van, I. (2019). Kabinetsreactie op het interdepartementaal beleidsonderzoek Internationalisering van het (hoger) onderwijs (pp. 1-18). <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/09/06/kamerbrief-met-kabinetsreactie-op-het-interdepartementaal-beleidsonderzoek-internationalisering-van-het-hoger-onderwijs>

IBO (2019). Internationalisering van het hoger onderwijs. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/07/02/ibo-internationalisering-van-het-hoger-onderwijs>

KNAW (2017). Nederlands en/of Engels? Taalkeuze met beleid in het Nederlands hoger onderwijs. <https://www.knaw.nl/nl/actueel/publicaties/nederlands-en-of-engels>

van Gaalen, A. (2020). Mapping undesired consequences of internationalization of higher education. In S. Kommers & K. Bista (Eds.), *Inequalities in Study Abroad and Student Mobility: Navigating Challenges and Future Directions*. (pp. 11-23). Routledge.

Wij zijn Nuffic, de Nederlandse organisatie voor internationalisering in onderwijs. Van primair en voortgezet onderwijs tot beroepsgericht en hoger onderwijs en onderzoek.

Onze ambitie is dat iedere leerling en student internationale ervaring opdoet. Want waar werelden samenkomen, ontstaan de mooiste dingen. Daar zijn wij van overtuigd. Vanuit ons hoofdkantoor in Den Haag en 10 kantoren wereldwijd brengen we mensen, talen en culturen samen.

En moedigen we iedereen aan om eigen grenzen te verleggen. Samen met onze nationale en internationale partners zetten we ons in voor de ontwikkeling van leerlingen en studenten, en voor de groei van docenten, professionals en organisaties. Hiermee zetten we Nederland als toonaangevend kennisland op de kaart.

Op deze publicatie, met uitzondering van het beeldmateriaal, is de Creative Commons Naamsvermelding Niet Commercieel 3.0 Unported-licentie van toepassing. Ga naar www.nuffic.nl/ccl voor meer informatie over het hergebruik van deze publicatie.

Nuffic Kortenaerkade 11 2518 AX Den Haag
Postbus 29777 2502 LT Den Haag
T 070 4260 260 www.nuffic.nl